„Społeczności Lokalne.
Studia Interdyscyplinarne"
2018 (2), s. 241–250

ELŻBIETA JASIŃSKA
Uczelnia Jana Wyżykowskiego

MAREK JASIŃSKI
Politechnika Poznańska

Społeczeństwo lokalne w otoczeniu lidera – determinanty jego rozwoju i specyfiki

Wprowadzenie

Relacje wzajemne i oddziaływania różnych podmiotów gospodarczych na swoje otoczenie jest zjawiskiem naturalnym i oczywistym. Duże podmioty silnie oddziaływają na otoczenie i mocno determinują jego rozwój, małe z kolei słabiej oddziaływają i w mniejszym stopniu ten rozwój modelują[1]. Niezależnie od wielkości tych podmiotów reprezentują one różne zakresy tych oddziaływań. Szersze zakresy obejmują otoczenie bliższe, a węższe – otoczenie dalsze. Jednakże może wystąpić sytuacja, gdy na otoczenie dalsze podmioty będą oddziaływać też szerzej. Dodatkowo ważne stają się – po pierwsze: relacje pomiędzy obiektami oddziaływań, w których obok kierunków oddziaływań podmiotów na otoczenie obserwuje się kierunki przeciwne, to jest oddziaływania otoczenia na podmioty. Po drugie: wzajemne powiązania, które mogą przyjmować charakter podrzędności, współrzędności (w tym także powiązania o specyfice sieciowej) między podmiotami a ich otoczeniem, ze skalą poprawności lub zaburzeń i turbulentności między nimi[2]. Czy wreszcie po trzecie: relacje podmiotów czerpiących korzyści

[1] Por. E. Jasińska, W. Jasiński, S. Janik, *Otoczenie podmiotów gospodarczych wokół wiodącego w regionie przedsiębiorstwa*, [w:], J. Olszewski, M. Słodowa-Hełpa, (red.), *Koncepcje oraz czynniki rozwoju regionalnego i lokalnego w warunkach funkcjonowania Polski w strukturach zintegrowanej Europy*, Poznań 2008 oraz E. Jasińska, W. Jasiński, S. Janik, *The Benefits of Mutual Relations of the Leader in the Region and its Surroundings, Industry. Technology. Environment*, ЯНУС-К, Moskwa 2008, s. 219–222.

[2] Zob. E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *działalności biznesowej przedsiębiorstwa wydobywczego wyznacznikiem zmian oddziaływań jego menadżerów*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z nauk technicznych" 2016, nr 5, s. 119–126, Polkowice 2016 oraz E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *Lider inicjatorem działań proergonomicznych w regionie – zarys problematyki*, [w:] J. Charytonowicz (red.), *Zastosowania ergonomii. Wybrane kierunki badań ergonomicznych w 2011 r.*, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ergonomicznego PTErg Oddział we Wrocławiu, Wrocław 2011.

generowane i płynące z działalności i oddziaływań tych podmiotów i ich otoczenia[3]. Rysunek 1 prezentuje przykładowy podmiot gospodarczy o statusie lidera wydobywczego i jego otoczenie z regionu Zagłębia Miedziowego, w obrębie którego w wyniku badań naukowych zidentyfikowano grono wydobywcze silnie oddziaływujące, a tym samym determinujące rozwój otoczenia i regionu na każdym etapie cyklu swojego życia jako grona[4]. W tym również w fazie schyłkowej, kiedy to jako podmiot wydobywczy musiał przesuwać tereny swojej bazy surowcowej stanowiącej podstawę działalności[5], pozostawiając na starych terenach i w byłym otoczeniu (społeczeństwie lokalnym) spuściznę korzyści, które niezależnie od innych czynników gospodarczych, ekonomicznych dały także dobry fundament jeszcze lepszego dalszego rozwoju lokalnej społeczności, ale już bez tak dużego jego udziału, jak to miało miejsce we wcześniejszych etapach życia grona[6]. Lider, ustępując miejsca, dał szansę na tworzenie w tym społeczeństwie lokalnym i innych elementach tego otoczenia m.in. stref ekonomicznych[7], które stają się aktualnie siłą napędową rozwoju i równie silnym jego determinantem i wyznacznikiem dalszych kierunków rozwojowych w równie turbulentnych warunkach rozwojowych, w jakich działało do tej pory grono (tym bardziej, że owa turbulentność to nie skutek oddziaływań zidentyfikowanego grona wydobywczego lub innych zainkubowanych klastrów czy stref ekonomicznych, ale nowe realia cywilizacyjne na świecie, które występują również w tym otoczeniu)[8].

---

[3] E. Jasińska, S. Janik, *Impact of the economic leader on region al business environment – outline of issues* (w wersji elektronicznej), Woroneż 2013.

[4] Por. E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań…*, dz. cyt. oraz E. Jasińska, M. Jasiński, M.M. Jasiński, Ł. Jasiński, *Konkurencyjność w gronie wydobywczym*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z nauk technicznych" 2016, nr 5, s. 109–118, Polkowice 2016 oraz E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *Pół wieku ergonomii w gronie wydobywczym – zarys problematyki*, [w:] J. Charytonowicz, *Zastosowania ergonomii. Wybrane kierunki badań…*, s. 33–38.

[5] M. Jasiński, E. Jasińska, S. Janik, Ł. Jasiński, *Warunki eksploatacyjno-wydobywcze determinantem awaryjności maszyn dołowych – zarys problematyki*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie" nr 66, Poznań 2015, s. 47–56,

[6] E. Jasińska, M. Jasiński, M.M. Jasiński, Ł. Jasiński, *Konkurencyjność w gronie…*, s. 109–118, Polkowice 2016.

[7] Zob. E. Jasińska, W. Jasiński, S. Janik, *The Leader Impact on Proergonomic Activities*, Advances in Occupational, Social, and Organizational Ergonomic, Edit paper, Vink and Jussi Kantola. CRS Press Taylor & Francis Group, Boca Raton New York 2010, s. 792–801, oraz E. Jasińska, S. Janik, *The Macroergonomic Leader Surrounding*, [w:] L. Pacholski (red.), *Macroergonomics vs Social Ergonomic. Monography*, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2009, p. 97–114.

[8] Zob. E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań…*, dz. cyt. oraz E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *Turbulentne warunki działalności…*, dz. cyt., s. 119–126, Polkowice 2016.

Rys. 1
Turbulentne otoczenie bliższe i dalsze lidera grona wydobywczego z ujęciem jego specyfiki jako determinantu specyfiki rozwoju jego otoczenia (z uwzględnieniem społeczeństwa lokalnego)

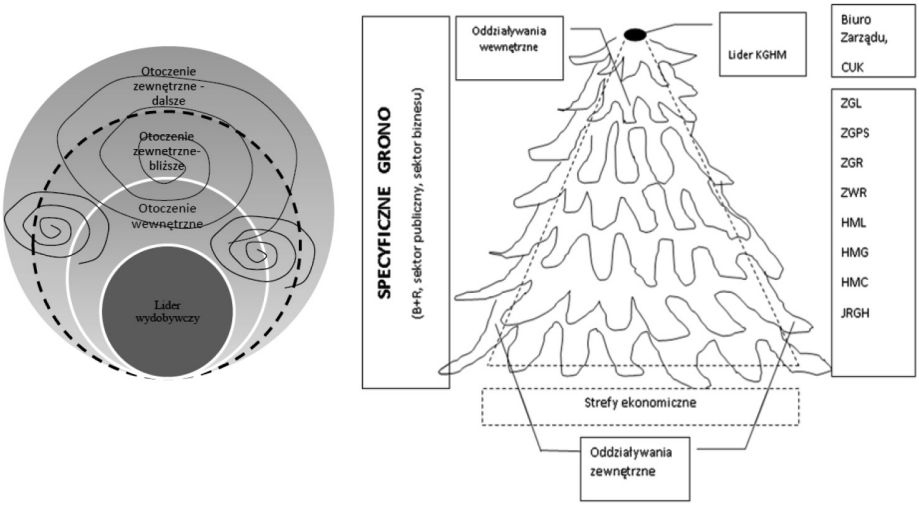

Struktura wewnętrzna w obrębie lidera		Działania- oddziaływania wewnętrzne/ kooperacja podmiotu z liderem np. Zakłady Górnicze Lubin
Granica struktury lidera		Działania- oddziaływania wewnętrzne-zewnętrzne / kooperacja-konkurencja podmiotu z liderem i otoczeniem biznesowym np. Pol-Miedź Trans (kooperacja)
Struktura zewnętrzna poza liderem		Działania- oddziaływania zewnętrzne /-konkurencja podmiotu z liderem i otoczeniem biznesowym np. strefa ekonomiczna VW, inne giganty przemysłu wydobywczego dążące do koncesji na zasoby na terenie badanego obiektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań menadżerskich instytucjonalnego lidera biznesu na regionalne otoczenie edukacyjne*, Politechnika Poznańska, Poznań 2013; M. Jasiński, E. Jasińska, S. Janik, *The Leader Impact on Proergonomic Activities, Advences in Occupational, Social, and Organizational Ergonomic*, Edit paper, Vink and Jussi Kantola, CRS Press Taylor & Francis Group, Boca Raton New York 2010, s. 792–801 i M. Jasiński, E. Jasińska, S. Janik, Ł. Jasiński, *Warunki eksploatacyjno-wydobywcze determinantem awaryjności maszyn dołowych – zarys problematyki*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie" nr 66, Poznań 2015, s. 47–56; E. Jasińska, S. Janik, *The Macroergonomic Leader Surrounding*, [w:] L. Pacholski (red.), ***Macroergonomics vs Social Ergonomic. Monograph***, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2009, s. 97–114; E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *Turbulentne warunki działalności biznesowej przedsiębiorstwa wydobywczego wyznacznikiem zmian oddziaływań jego menadżerów*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z nauk technicznych" 2016, nr 5, s. 119–126, Polkowice 2016.

Kryteria i podział komponentów otoczenia lidera

Kryteria i podział komponentów, które zaliczane są do otoczenia wewnętrznego, zewnętrznego, bliższego i dalszego, są różne i odmiennie opisywane w literaturze przedmiotu. Jednym z przykładów jest umiejscowienie otoczenia w modelu

potrójnej heliksy[9], która obrazuje lidera jako jądro klastra w otoczeniu składającym się z sektora publicznego, sektora biznesu, sektora B + R (badawczo-rozwojowego), a w obrębie tych ogólnych składowych otoczenia można wymienić w szczególności: władze regionalne, uczelnie i instytucje naukowo-badawcze czy inne[10]. Rysunek 2 prezentuje strukturę wymienionego lidera i zakres jego oddziaływań na otoczenie (w tym na społeczności lokalne)[11] oraz przykładowe komponenty otoczenia jako przedmioty, z którymi nawiązuje relacje dla korzyści społecznych i biznesowych zarówno w obrębie swojej działalności, jak i dla samego otoczenia[12].

Rys. 2
Struktura lidera i zakres jego oddziaływań na otoczenie (w tym na społeczności lokalne) oraz przykładowe komponenty otoczenia

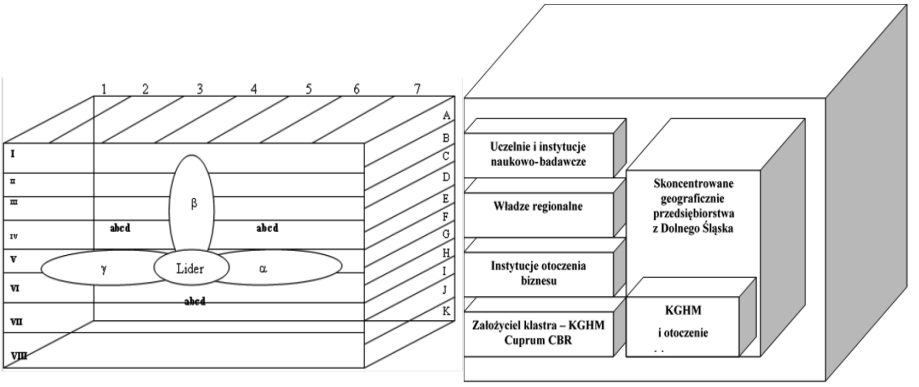

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań menadżerskich instytucjonalnego lidera biznesu na regionalne otoczenie edukacyjne*, Politechnika Poznańska, Poznań 2013.

Legenda:

A – sektor biznesu, β – sektor publiczny, γ – sektor B + R

Główna strefa oddziaływań:

I: społeczno-kulturowych, II: ekonomicznych, III: polityczno-administracyjnych, IV: technologicznych, V: w aspekcie dostawców, VI: w aspekcie

[9] Zob. E. Jasińska, S. Janik, *The Macroergonomic Leader Surrounding*, dz. cyt. s. 97–114, oraz E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań*…, dz. cyt.

[10] Jasińska, E., *Polska Miedź wyznacznikiem rozwoju regionu, Polska Miedź dobrem regionu*, Lubin 2009, Centrum Kultury Muza, s. 34–42.

[11] E. Jasińska, S. Janik, M. Jasiński, *Oddziaływanie lidera na otoczenie*, Międzynarodowy Kongres Górnictwa Rud Miedzi, Lubin 2009.

[12] E. Jasińska, W. Jasiński, S. Janik, *Copper as determinant of development and innovation*, [w:] M.K. Wyrwicka, K. Grzybowska (red.), *Knowledge Management and Innovation in the Enterprises*, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2010.

nabywców, VII: w aspekcie graczy poza branżowych (komplementarność), VIII: w aspekcie graczy branżowych

Płaszczyzna oddziaływań:

A: w sferze innowacji, B: w sferze działalności badawczo-rozwojowej, C: w sferze produkcji, D: w sferze zarządzania jakością, E: w sferze logistyki, F: w sferze dystrybucji, G: w sferze marketingu, H: w sferze finansów, I: w sferze organizacji i zarządzania, J: w sferze zatrudnienia, K: w sferze zasobów niewidzialnych

Obszary aktywności grona wydobywczego:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – sfera górnicza, relacje: a, b, c, d

Innym przykładem uszczegółowienia klasyfikacji podziału otoczenia (także opisywanego w literaturze przedmiotu, a zaczerpniętego dla potrzeb badań tego otoczenia)[13], który zachodzi w obrębie samej struktury lidera, jest podział na otoczenie wewnętrze i zewnętrzne. Dlatego rozróżniamy podział na wspólnotę korporacyjną jako wspólnotę wewnętrzną, w obrębie której wyróżnia się m.in. oddziaływania: na warunki zatrudnienia, na zdrowie i bezpieczeństwo w zatrudnieniu, na miejsce pracy kobiet i ich zatrudnienie, na dostawców i ich zatrudnienie, na integralność finansową, na integralność etyczną, na władze korporacji, na akcjonariuszy, na klientów i konsumentów. Drugi podział dotyczy struktury zewnętrznej jako struktury otoczenia, czyli szerszej społeczności (dlatego w obrębie tej zewnętrznej przestrzeni wyróżnia się m.in. jej oddziaływania na społeczności lokalne, społeczności narodowe i społeczności rdzenne, oddziaływania na ekosystemy, oddziaływania na eksploatację, czyli wydobycie surowców)[14].

Możliwości modelowania specyfiki społeczeństwa lokalnego na przykładzie społecznej odpowiedzialności biznesowej lidera

Nie zawsze oddziaływania lidera na otoczenie jest świadome, celowe, pozytywne i generujące świadome, celowe, pożądane i lokalnie oczekiwane korzyści dla otoczenia w ogóle, a dla społeczeństwa lokalnego czy rdzennego w szczególności[15]. Są przypadki na świecie, gdzie lider w przemyśle wydobywczym nastawiony jest w otoczeniu na zysk, a negocjacje władz samorządowych do-

[13] E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań*..., dz. cyt.

[14] Tamże.

[15] E. Jasińska, S. Janik, *Impact of the economic leader*..., dz. cyt.

tyczące rozbudowę infrastruktury w okolicznych miastach wokół kopalni są bezskuteczne. Inaczej jest w przypadku grona wydobywczego na terenie Zagłębia Miedziowego w Polsce, którego rozwój bezpośrednio przyczynił się także do – obok innych korzyści – intensywnego rozwoju tutejszej społeczności lokalnej i nadaniu jej swoistej specyfiki[16]. Przykładem jest skupisko lokalnych mieszkańców deklarujących, iż zyskali specyficzne kompetencje zawodowe górnicze i w zakresie innych nauk inżynierskich (elektrycznych, mechanicznych mechatronicznych, informatycznych), a niezbędne dla potrzeb lidera[17]. Dlatego dla jeszcze lepszego rozwoju tych społeczności lokalnych warto, po uprzedniej diagnozie, modelować możliwości dotyczące kształtowania umiejętności mieszkańców w taki sposób, aby były odmienne od powszechnie spotykanych, specyficzne, a zatem konkurencyjne[18]. Przykładowo można określać to poziomem i stopniem spełnienia przez lidera standardów społecznej odpowiedzialności biznesowej zawartych w międzynarodowych modelach CSR, szczególnie tych w zakresie społeczeństwa lokalnego[19].

Tabela 1 prezentuje przykładowe oddziaływania lidera grona wydobywczego na społeczności lokalne.

Przeprowadzone badania wskazują z jednej strony na zakres determinantów tego rozwoju i specyfiki społeczeństwa lokalnego, jakie istnieje w otoczeniu lidera. Z drugiej – na możliwość modelowania tego rozwoju i specyfiki dla jeszcze lepszych efektów, np. korzyści społecznych społeczeństw lokalnych czy rdzennych czy rozwoju specyficznych kompetencji ludności lokalnej (przydatnych w ogóle lub zawodowo) lub też konkurencyjności tych społeczności w porównaniu do innych społeczeństw w otoczeniu podobnych liderów. Przejawem tej konkurencyjności są m.in. silnie rozwijające się i działające strefy ekonomiczne na terenie wspomnianej społeczności lokalnej.

---

[16] Zob. E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *Global Social Responsibility*, [w:] M.K. Wyrwicka, K. Grzybowska (red.), *Knowledge Management and Organizational Culture of Global Organization*, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2011, s. 249–262, Jasińska E., Jasiński W., Janik S., *The Leader Impact on Proergonomic Activities*, dz. cyt., s. 792–801.

[17] M. Jasiński, E. Jasińska, S. Janik, Ł. Jasiński, *Poziom i zakres edukacji ergonomicznej w koncepcjach utrzymania ruchu – specyficzne kompetencje służb utrzymania ruchu*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej" nr 67, Poznań 2015, s. 27–39.

[18] Zob. E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań…*, dz. cyt. oraz E. Jasińska, M. Jasiński, M.M. Jasiński, Ł. Jasiński, *Konkurencyjność w gronie…*, Polkowice 2016.

[19] Zob. E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *Global Social Responsibility*, dz. cyt., s. 249–262, oraz E. Jasińska, S. Janik, M. Jasiński, *Perspektywy ergonomiczne w społecznej odpowiedzialności biznesowej kopalni rud miedzi w Polsce*, [w:] J. Charytonowicz, *Zastosowania ergonomii. Wybrane kierunki badań…*, s. 45–48.

Tab. 1
Przykładowe oddziaływanie lidera grona wydobywczego na społeczności lokalne

Lp.	Przykładowe oddziaływanie lidera grona wydobywczego na społeczności lokalne
1.	Badany jest świadomy swojego ekonomicznego i politycznego oddziaływania na lokalną społeczność, w której działa.
2.	Badany jest największym pracodawcą w regionie, w którym działa.
3.	Badany w swoich decyzjach uwzględnia działania na rzecz lokalnej społeczności, w której działa.
4.	Badany jest świadomy swojego kluczowego znaczenia dla lokalnej społeczności, w której działał w przeszłości, w której działa obecnie i w której będzie działał w przyszłości.
5.	Badany jest świadomy swojego kluczowego znaczenia dla integralności ludzkiego bytu w regionie, w którym działał w przeszłości, w której działa obecnie i w której będzie działał w przyszłości.
6.	Badany jest świadomy swojego kluczowego znaczenia dla integralności kultury w regionie, w którym działał w przeszłości, w której działa obecnie i w której będzie działał w przyszłości.
7.	Badany jest świadomy swojego kluczowego znaczenia dla ekonomicznego dobrobytu w regionie, w którym działał w przeszłości, w której działa obecnie i w której będzie działał w przyszłości.
8.	Badany uznaje łączne zaangażowanie wszystkich interesariuszy w rozwoju obywatelskiego społeczeństwa i partnerstwa.
9.	Badany uznaje łączne zaangażowanie wszystkich interesariuszy w dążeniu do porozumień z gospodarzami terenu, na którym działa.
10.	Badany uznaje ważność współpracy z organizacjami w tworzeniu społecznej odpowiedzialności biznesowej.
11.	Pracownicy badanego są zachęcani do udziału w lokalnych działaniach.
12.	Badany umożliwia aktywny i systematyczny udział pracowników w lokalnych działaniach.
13.	Pracownicy badanego są zachęcani do członkostwa w lokalnych organizacjach.
14.	Badany umożliwia aktywny i systematyczny udział pracowników w działaniach lokalnych organizacji.
15.	Badany poszukuje rozwoju długoterminowych relacji biznesowych z lokalną społecznością.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Jasińska, Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań menadżerskich instytucjonalnego lidera biznesu na regionalne otoczenie edukacyjne*, Politechnika Poznańska, Poznań 2013, oraz E. Jasińska, M. Jasiński, S. Janik, *Global Social Responsibility*, [w:] M.K. Wyrwicka, K. Grzybowska (red.), *Knowledge Management and Organizational Culture of Global Organization*, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2011, s. 249–262.

Podsumowanie

Ze względu na fakt, że baza surowcowa wymienionego grona wydobywczego w Zagłębiu Miedziowym przesuwa się w inne rejony Monokliny Przedsudeckiej, cykl życia lidera wydobywczego na tym terenie dobiega schyłku. Grono

pozostawia dotychczasowe społeczeństwo lokalne, na które silnie do tej pory oddziaływało, jako społeczeństwo silnie rozwinięte, zintegrowane kulturowo (rozwinięte technologicznie), posiadające wysoki poziom niszowych kompetencji (górnicy, inżynierowie) oraz spuściznę umożliwiającą dalszy rozwój, co czyni je konkurencyjnym i atrakcyjnym. A ponadto gotowym do samodzielnego funkcjonowania w nowych obszarach zdecydowanie odrębnych od wydobywczych. Reasumując, relacje pomiędzy liderem a społeczeństwem lokalnym, na które on oddziaływa, powinny być utrwalane i rozwijane kwantytatywnie i kwalitologicznie (czyli ilościowo i jakościowo).

Streszczenie

Społeczeństwo lokalne w otoczeniu lidera – determinanty jego rozwoju i specyfiki

Nie zawsze oddziaływanie lidera na otoczenie jest świadome, celowe, pozytywne i korzystnie generujące świadome, celowe, pożądane i lokalnie oczekiwane korzyści dla otoczenia w ogóle, a dla społeczeństwa lokalnego czy rdzennego w szczególności. Są przypadki na świecie, gdzie lider w przemyśle wydobywczym nastawiony jest w otoczeniu na zysk, a negocjacje władz samorządowych dotyczące rozbudowania infrastruktury w okolicznych miastach wokół kopalni są bezskuteczne. Inaczej jest w przypadku grona wydobywczego na terenie Zagłębia Miedziowego w Polsce, którego rozwój bezpośrednio przyczynił się do intensywnego rozwoju tutejszego społeczeństwa lokalnego. Rozwój ten można określić np. poziomem i stanem spełnienia przez lidera standardów społecznej odpowiedzialności biznesowej zawartych w międzynarodowych modelach CSR. Dlatego przeprowadzone badania wskazują z jednej strony na zakres determinantów tego rozwoju i specyfiki społeczeństwa lokalnego, jakie współistnieje w otoczeniu lidera. Z drugiej – na możliwość modelowania tego rozwoju i specyfiki dla jeszcze lepszych efektów, np. korzyści społecznych dla społeczności lokalnych czy rozwoju posiadanych specyficznych kompetencji ludności lokalnej (w ogóle lub zawodowo) lub też konkurencyjności tych społeczności w porównaniu do innych społeczeństw w otoczeniu podobnych liderów. Przejawem tej konkurencyjności są m.in. silnie rozwijające się i działające strefy ekonomiczne na terenie wspomnianej społeczności lokalnej.

Słowa kluczowe: oddziaływanie lidera na otoczenie, konkurencyjność społeczeństwa lokalnego, grono wydobywcze jako determinant rozwoju społeczeństwa lokalnego, społeczna odpowiedzialność biznesowa (CSR).

Summary

Local community in leader's environment – determinants of its development and specific character

A leader does not always have a conscious, intentional and positive influence on the environment that expediently generates conscious, intentional, desired and locally-ex-

pected benefits for the environment in general, and for the local or ethnic community in particular. There are examples in the world showing that in the case of mining industry an environmental leader is profit-oriented and the negotiations held by local government authorities regarding the development of infrastructure in the cities surrounding mines are ineffective. The situation is different in the case of the mining cluster on the territory of the Copper Belt in Poland, the development of which directly contributed to intensive development of the surrounding local community. The level and status of this development can be determined for instance by the level and status of fulfilment by its leader of corporate social responsibility standards set out in the CSR international models. Therefore, the studies that have been carried out indicate on one hand the scope of determinants of such development and the specific character of local community that coexists in the leader's environment, and on the other hand they indicate a possibility of shaping the said development and specific character in order to achieve even better effects that is e.g. social benefits to the local communities in question or the development of their specific competencies of local people (in general or in professional terms) or competitiveness of such communities as compared to other communities in the environment of similar leaders. The competitiveness is reflected among others in the thriving economic zones operating in the area of the said local community.

Keywords: leader's influence on the environment, competitiveness of a local community, the mining cluster as a determinant of local community development, corporate social responsibility CSR.

Bibliografia

1. Jasińska E., Rozprawa doktorska: *Modelowanie oddziaływań menadżerskich instytucjonalnego lidera biznesu na regionalne otoczenie edukacyjne*, Politechnika Poznańska, Poznań 2013.
2. Jasińska, E., *Polska Miedź wyznacznikiem rozwoju regionu, Polska Miedź dobrem regionu*, Centrum Kultury Muza, Lubin 2009, s. 34–42.
3. Jasińska E., Janik S., *The Macroergonomic Leader Surrounding*, [w:] L. Pacholski (red.), *Macroergonomics vs Social Ergonomic. Monography*, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2009, p. 97–114,
4. Jasińska E., Janik S., *Impact of the economic leader on region al business environment –outline of issues*" (w wersji elektronicznej), Woroneż 2013.
5. Jasińska E., Janik S., Jasiński M., *Perspektywy ergonomiczne w społecznej odpowiedzialności biznesowej kopalni rud miedzi w Polsce*, [w:] J. Charytonowicz, *Wybrane kierunki badań ergonomicznych w 2012 roku*, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ergonomicznego PTErg Oddział we Wrocławiu, Wrocław 2012, s. 45–48.
6. Jasińska E., Jasiński M., Janik S., *Global Social Responsibility*, [w:] M.K. Wyrwicka, K. Grzybowska (red.), *Knowledge Management and Organizational Culture of Global Organization*, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2011, s. 249–262.

7. Jasińska E., Jasiński M., Janik S., *Turbulentne warunki działalności biznesowej przedsiębiorstwa wydobywczego wyznacznikiem zmian oddziaływań jego menadżerów*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z nauk technicznych" 2016, nr 5, s. 119–126, Polkowice 2016.
8. Jasińska E., Jasiński M., Janik S., *Lider inicjatorem działań proergonomicznych w regionie – zarys problematyki*, [w:] J. Charytonowicz (red.), *Zastosowania ergonomii. Wybrane kierunki badań ergonomicznych w 2011 r.*, Wrocław 2011.
9. Jasińska E., Jasiński M., Janik, S. *Pół wieku ergonomii w gronie wydobywczym – zarys problematyki*, [w:] J. Charytonowicz, *Wybrane kierunki badań ergonomicznych w 2014 roku*, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ergonomicznego PTErg Oddział we Wrocławiu, Wrocław 2014, s. 33–38. ISSN 1898-8679, ISBN 978-83-63626-01-3.
10. Jasińska E., Jasiński M., Jasiński M.M., Jasiński Ł., *Konkurencyjność w gronie wydobywczym*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z nauk technicznych" 2016, nr 5, s 109–118.
11. Jasińska E., Janik M., Jasiński M., *Oddziaływanie lidera na otoczenie*, Międzynarodowy Kongres Górnictwa Rud Miedzi, Lubin 2009.
12. Jasińska E., Jasiński W., Janik S., *Copper as determinant of development and innovation*, [w:] M.K. Wyrwicka, K. Grzybowska (red.), *Knowledge Management and Innovation in the Enterprises*, Publishing House of Poznan University of Technology, Poznań 2010.
13. Jasińska E., Jasiński W., Janik S., *Otoczenie przedmiotów gospodarczych wokół wiodącego w regionie przedsiębiorstwa*, [w:] J. Olszewski, M. Słodowa-Hełpa (red.), *Koncepcje oraz czynniki rozwoju regionalnego i lokalnego w warunkach funkcjonowania Polski w strukturach zintegrowanej Europy*, Poznań 2008.
14. Jasińska E., Jasiński W., Janik S., *The Benefits of Mutual Relations of the Leader in the Region and its Surroundings*. *Industry. Technology. Environment*, ЯНУС-К, Moskwa 2008, s. 219-222, ISBN: 978-5-8037-0420-1.
15. Jasińska E., Jasiński W., Janik S., *The Leader Impact on Proergonomic Activities*, *Advences in Occupational, Social, and Organizational Ergonomice*, Edit peper, Vink and Jussi Kantola. CRS Press Taylor & Francis Group, Boca Raton New York 2010, s. 792–801, ISBN: 978-1-4398-3507-4.
16. Jasiński M., Jasińska E., Janik S., Jasiński, Ł., *Poziom i zakres edukacji ergonomicznej w koncepcjach utrzymania ruchu-specyficzne kompetencje służb utrzymania ruchu*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej" 2015, nr 67, s. 27–39, ISSN 0239-9415.
17. Jasiński M., Jasińska E., Janik S., Jasiński Ł., *Warunki eksploatacyjno-wydobywcze determinantem awaryjności maszyn dołowych – zarys problematyki*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie" 2015, nr 66, s. 47–56, ISSN 0239-9415.